

Fransa'da kent yoksullarının isyanı

Hasan Refik

Fransa sokakları yaklaşık bir hafta boyunca cayır cayır yandı. Paris, Marsilya ve Lyon başta olmak üzere Fransız şehirlerini çevreleyen yoksul mahallelerin yani banliyölerin çoğu Kuzey Afrika ya da sahra altı Afrika kökenli olan yiğit gençleri, o mübarek kinleriyle sokaklara indiler, güçleri yettiğinde karakolları ve polis araçlarını, ya da devletle özdeşleştirdikleri çeşitli binaları ateşe verdiler. Bunu da yapamadıklarında çöp kutularını yakıp, belki de üzerinde düşünmeden, önlerine araba çıktıysa arabayı, otobüs durağı çıktıysa bu sefer de onu yaktılar. 4 Temmuz itibariyle 12 bini aşkın çöp kutusunun, 6 bine yakın aracın ve binin üstünde binanın yakıldığı ya da zarar gördüğü hesaplanıyor. Yansın. Emekçi halkın bir gül yüzlü çocuğuna daha polis kıymışken bunların hiçbir kıymeti harbiyesi yok. Biz ne sigortacıyız ne de halkın evlatları öldürülürken binaların ardından ağıt yakanlardanız. Bizim için Fransa'nın yanan sokaklarının önemi, en başta Avrupa ama aynı zamanda dünya çapındaki sınıf mücadeleleri için işaret ettiklerinden geliyor.

1. Fransa kırılma noktasında

Fransa, 21. yüzyıl Avrupası için özel bir ülke oldu. Birçok Avrupa (ve genel olarak Batı) ülkesinde burjuvazi işçi sınıfının kazanımlarına yönelik taarruzunu avantajlı koşullarda gerçekleştirirken, geciken Fransız burjuvazisi karşısında oldukça çetin bir hasım buldu. Bu konu Sungur Savran yoldaşımızın bu yıl içerisinde

kaleme aldığı yazıda derinlemesine işlenmişti.¹ Bu gecikmeli bilek güreşi (Korona dönemindeki kısa bir arayı saymazsak) 2016'dan bu yana hemen hemen her yıl tekrar parlayan sınıf mücadeleleri biçimini almıştı. Bu mücadelelerin biçimi ve hatta eylemlerin başını çeken güçler yıldan yıla değişmiş, ama işçilerin, kamu emekçilerinin, (Sarı Yelekliler örneğinde) küçük burjuvazinin altı katmanlarının, üniversite ve lise öğrencilerinin farklı kombinasyonlarla ve seneden seneye değişen güçlerle yürüttükleri uzun ve zorlu muharebeler her yıl tekrarlanır olmuştur (Fransa'nın bu kritik on yılının belki de en iyi takip edilebileceği Türkçe kaynağın *Gerçek* gazetesi olduğunu da geçerken belirtelim). Bu saptamayı daha birkaç ay önce, “mezarda emeklilik” yasasına karşı Fransız işçi sınıfının yürüttüğü grevler hakkında yazarken de tekrarlamıştık. Ama daha Fransız işçi sınıfının Paris'teki eylemlerinin izleri silinmemişken yoksul mahallelerden gelen isyan, Fransız siyasetinin son sekiz yıla yayılan sancılı ilerleyişinde bir hızlanmaya işaret ediyor.

Sancılar sıklaşmıştır, doğum yakındır. Bir doğum, ya da bir kırılma noktası yakındır yakın olmasına ama Fransa'daki kırılmanın sonucu zaten hızla yükselmekte olan faşizmin 21. yüzyıldaki en ileri örneği mi yoksa işçi sınıfı ve emekçi halkın ilk belirleyici zaferi mi olacak bunu ise sınıf mücadelesinin seyri belirleyecektir. Bunun sebebi, (ileride ele alacağımız üzere el ele ilerleyen) ön-faşizmin ve faşizmin İtalya ile birlikte en büyük güce ulaştığı Avrupa ülkesinin Fransa olmasıdır. Yani Fransa'da artan sancuların tek olası sonucu halk lehine bir çözüm değildir. Bu fırsatlar kaçırılırsa ve Fransız işçi sınıfı ve emekçi halkı düşmanın sırtını yere getiremezse, faşizm önce Fransa'yı sonra Avrupa'yı kısıktırak ele geçirmek için pusuda beklemektedir. İşin özü budur: Fransa, Macron'un Fransası olarak kalamaz, ya işçi sınıfı iktidara gelerek kendi suretinde bir Fransa yaratmayı başaracaktır yahut faşizmin çirkin yüzü Fransa'nın yüzü haline gelecektir.

2005'ten 2023'e isyanın niteliği

27 Haziran günü, polisin bir çevirme sırasında Kuzey Afrika kökenli 17 yaşındaki Nahel'i vurarak öldürmesi ile başlayan bu isyan ne ilkti ne de son olacaktır. İsyân seviyesine ulaşmamakla birlikte, bir ya da birden fazla şehri harekete geçiren eylemler birkaç senede bir, sıklıkla da polis şiddeti sebebiyle Fransız banliyölerinde yaşanır. Yani bir anlamda banliyö eylemleri Fransız siyasetinin olağan bir parçasıdır. Bu seferki eylemlerin gücü ve yaygınlığı insanı etkileyebilir, ama bu eylemlerin varlığı şaşırtmamalıdır. Bilakis, Fransa'da devrime gidecek yolu anlamaya çalışanların yoksul mahallelerin eylemleri ve bunun uç örneği olarak isyanları bu devrimin asli bir unsuru olarak hesaba katması gerekir, ya da gerekirdi (bu konuya da yazının ilerleyen bölümlerinde geri döneceğiz).

Bu seferki banliyö isyanını tarihsel yerine oturtarak işe başlayalım. Haklı olarak, dostuyla düşmanı bir çok kişi yaşananları 2005'te haftalarca devam eden isyan ile kıyasladı. 2023 isyanının sadece varlığı dahi 2005'teki banliyö isyanının bir istisna ya da garabet olmadığını, bilakis 21. yüzyıl Fransız siyasetinde bu isyanların

¹ Sungur Savran, “Fransa'da ‘mezarda emeklilik’ mücadelesi üzerine 22 tez”, 9 Nisan 2023, <https://gercekgazetesi1.net/uluslararasi/fransada-mezarda-emeklilik-mucadelesi-uzerine-22-tez>.

rol oynamaya devam edeceğini gösterdiği için büyük öneme sahip. Bu genel saptamanın ötesinde, 2023 isyanı, 2005’le bir dizi devamlılığın yanı sıra bazı farklılıklar gösteriyor. En önemlisi ile başlayalım. İsyanın doğası ve içindeki sınıfların ve toplumsal kesimlerin kompozisyonu neredeyse tamamen aynı. İsyanın temel gücünü, Fransa’nın büyük şehirlerini kuşatan yoksul mahallelerde yaşayan kent yoksulu gençler oluşturuyor.

Bu mahallelerdeki kent yoksulu gençlerin hayatı, birçok farklı ülkede olduğu gibi üzere lümpen proletarya ile önemli bir geçirgenlik gösteriyor. Bir yandan gençler iş bulabildiklerinde mahalledeki dönercide ya da “tabac” diye anılan, tütün, kahve ve alkol satan ve bir çeşit Fransız kahvehanesi olduğu söylenebilecek yerlerde çalışıyor, ailede bir araba varsa geceleri Uber’e çıkıyor. Bu güvencesiz iş imkanları dahi sınırlı olduğu için, bunlar mümkün olmadığında lümpen proletaryanın yasadışı aktivitelerine geçiş yapıyor. Bunun en yaygın biçimi, başta esrar olmak üzere mahalle arasında küçük ölçekli uyuşturucu satışı, yani torbacılık. Bu geçişkenliğin etkisi, kendini çeşitli biçimlerde gösteriyor. Her şeyden önce, uyuşturucu kullanımı banliyö gençliği arasında oldukça yaygın. Bu konuda istatistiklere sahip olmasak da, özellikle düşük kuvvetteki uyuşturucuların kullanımının banliyö gençliği arasında, diğer toplumsal kesimlerle kıyaslanamayacak kadar yüksek olduğunu kişisel deneyimimizden tahmin edebiliyoruz. Dahası, torbacılık ve uyuşturucu çetelerinin yaygınlığı, özellikle Marsilya bölgesinde mahallelerdeki siyasi havayı da etkiliyor. 2005 isyanı sırasında Marsilya çevresindeki banliyölerin sessiz kalmasının arkaındaki en önemli nedenin, bazen mahallenin ağır abileri olarak gençlere “aman ha” diyen, bazen ise açıkça zor tehdidini kullanan uyuşturucu çetelerinin müdahalesi olduğu biliniyor. Bu seferki isyanın, uyuşturucu çetelerinin etkisine rağmen Marsilya çevresinde büyük bir güce ulaşmış olması burjuva gazetelerin dahi dikkatini çekti. Bunun mutlaka isyanın başarıları hanesine yazılması gerekir.

Bir yandan mahalle gençliği arasında, özellikle yiyecek teslimat uygulaması şirketlerine çalışan motosikletli ve bisikletli kuryelerin sayısının artmasıyla görülen bir proleterleşme eğilimi mevcut. Bu sektörde çalışmak, hem özel bir eğitim gerektirmediğinden hem de örneğin Uber’e çıkmak gibi bir ön sermaye gerektirmediğinden mahalle gençliği arasında gitgide daha büyük önem kazanıyor. Kolektif örgütlenmeye, söz gelimi dönercide ya da tabac’da çalışmaktan çok daha müsait olan bu sektörün mahallelerdeki gelişimi ileride önem taşıyabilecek bir eğilim olarak not edilmeli. Fakat bu eğilim, henüz sadece bir nüve şeklinde ve belirleyici bir öneme ulaşmadı. Fransa’daki bu sektördeki işçilerin, daha önce Türkiye’de, Yunanistan’da ve hatta çeşitli Körfez ülkelerinde görüldüğü şekilde bir kolektif eylem ya da kitlel örgütlenme hayata geçirmedeğini de eklemek lazım. Son yıllarda hızla artan bu alandaki sendikal örgütlenme çabası ilerleyen dönemde bu durumu değiştirebilir. Fakat şimdilik bunu belirleyici bir unsurdan ziyade, takip edilmesi gereken bir eğilim olarak not ediyoruz.

İsyanın kitlesinden bahsederken genç lafını boşuna kullanmıyoruz. Fransız devletin verdiği istatistiklere göre, 4 Temmuz itibarıyla gözaltına alınan 3.600 kişinin yaş ortalaması 17. Bu çarpıcı istatistiğin üstünde biraz daha durmak isteriz. Hemen hemen hepsi çocuk yaşlarda olan on binlerce, belki yüz binlerce gençten oluşan bir kitlenin sokağa çıkıp polisle mücadele ettiği böylesi bir örnek bulmanın zor olaca-

ğını tahmin ediyoruz. Bu istatistiğin bir diğer önemi de 2005 ile 2023 arasındaki ilişkiye dair ipuçları vermesi. Eminiz ki bu isyana katılan birçok genç mahalledeki abilerinden ve ablalarından 2005'e dair ballandıra ballandıra anlatılan kahramanlık hikayeleri dinlemiştir. Ama gözaltına alınanların yaş ortalaması, 2023 isyanında dövüşen gençlerin birçoğunun değil 2005 isyanını görmek, bu isyan sırasında daha doğmamış olduğunu gösteriyor. Yani yepyeni bir kuşak, aynı sorunlara karşı, aynı metotları kullanarak aynı mahallelerde ayağa kalkıyor. Banliyölerin isyanının, 2023'ün çok ötesinde de Fransa'da devrime giden yolda büyük bir rol oynayacağını kestirmek zor değil.

Fransız banliyölerindeki duruma özgüllüğünü veren unsurlardan biri, sınıf mücadelesi ile ulusal sorunun iç içe geçmiş olması. Yukarıda andığımız kent yoksulu gençliğin ezici çoğunluğunu, Fransa'nın Kuzey Afrika (Fas, Cezayir, Tunus) ve batı Afrika'daki eski sömürgelerinden gelen halkın torunları oluşturuyor. Bunun birkaç anlamı var. Birincisi, bu gençlerin çoğu Müslüman. Nitekim "Allah rahmet eylesin Nahel" anlamına gelen Arapça cümlenin Fransızca yazımı olan "Allah y rahmo Nahel" ifadesini içeren devasa bir pankart, militanca poz veren gençlerin arasında eylemlerde görülmüştü. Bunun anlamı bu gençlerin Fransa'da gitgide güçlenen İslam düşmanlığından doğrudan etkileniyor olması. İkincisi, Müslüman olsun olmasın bu Arap ve siyahi gençler en galiz ırkçılığa da sık sık maruz kalıyor. Üçüncü nokta, bir öncekiyle doğrudan ilişkili. Evet bu gençler ırkçılıkla cebelleşiyor, ama Batı medyasının sık sık söylediğinin aksine mesele "Fransa içindeki ırkçı önyargılarla mücadele edilmesi"nden ibaret değil. Bu mahallelerin yoksul halkı, sadece farklı gözüktükleri için ırkçılığa maruz kalmıyor. Sözgelimi (Fransa'nın özellikle bazı şehirlerinde oldukça kalabalık olan) Çinli göçmenlerin aksine, bizzat Fransa'nın eski sömürgelerinden geldikleri için, Fransız sömürgeciliğinden kalan bir hor görülmeyle maruz kalıyorlar. Polis sömürge toprağındaymışçasına davranıyor, devlet bazen adeta düşman hukuku uyguluyor. Buna karşılık, özellikle Mağribi gençlik arasında, kökenlerinin dayandığı ülkenin ulusal simgelerini sahiplenmek bir meydan okuma biçimini alıyor. Cezayir milli takımının her büyük zaferi büyük bir nümâyişe dönüşüyor. Devlet de zaman zaman garabet kararlarla, örneğin 2014 Dünya Kupası sırasında Nice'de olduğu gibi, Cezayir bayrağının dalgalandırılmasını yasaklama yoluna gidiyor. Bu çok boyutlu ulusal çelişki, sınıf çelişkileriyle birleşerek olağanüstü patlayıcılıkta bir durum yaratıyor.

2005 ile 2023 arasındaki bir başka devamlılık, eylemlerin belki de en büyük zafını ortaya koyuyor. Gençler bir yandan neredeyse şaşkıncı denebilecek bir örgütlenme kapasitesi sergiliyor. Hem videolar hem de eylemleri görenlerin anlattıkları birçok durumda gençlerin içinde (genelde siyah eşofman takımından müteşekkil) bir çeşit üniforma giyen grup ve grupların eylemin motor gücünü oluşturduğunu, güzergahı ve hatta saldırılacak hedefleri bu sayede hızla ve uyum içinde belirlediklerini gösteriyor. Bazı durumlarda, bu grupların farklı işaretler kullanan alt birimlere sahip olduğu, örneğin güvenlik kameralarını kırmaktan sorumlu olan grubun farklı giysileriyle kendini belli ettiği söyleniyor. Bu yarı-askeri örgütlülük, 17 yaşındaki gençlerin tepeden tırnağa silahlı devlet güçleriyle nasıl günlerce dışı dışı mücadele edebildiğinin de işaretlerini veriyor.

Müthiş bir askeri örgütlenme kapasitesi, ama sadece askeri örgütlenme. Buna

karşılık, 2005’te olduğu gibi 2023’te de isyan kendi içinden söz gelimi Gezi dönemindeki forumlara benzeyen bir örgütlenme çıkaramıyor, taleplerini formüle edebilecek bir lider ya da bir komite üretemiyor. Bundan çıkacak sonuç (Fransız devletin ve medyasının ağzına sakız ettiği gibi) bu eylemlerin siyasi olmadığı değildir. Ama örneğin işçi eylemlerinin aksine, tarihsel açıdan düşünülürse çok daha yeni bir aktör olan banliyö gençliğinin mücadele ve örgütlenme tecrübesi açısından henüz işin başında olduğunu gösterir.

Hareketin kendi içinden bir örgütlülük çıkartmamasının 2005’te yarattığı en büyük dezavantaj, devlet güçlerinin bu durumu isyanı izole etmek için kullanması olmuştu. İsyanın siyasi bir tarafı olmadığına altı çizilmiş ve yalnızca bir grup (o dönem İçişleri Bakanı olan Nicolas Sarkozy’nin kullandığı meşum tabirle) “racaille” in yani çapulcunun işi olduğu tekrarlanmıştı. Devlet aynı taktiğe 2023’te de geri döndü. Fransız Komünist Partisi (PCF) lideri Fabien Roussel gibileri de arkasına takmayı başararak, burada siyaset yok, yalnızca kör şiddet var deyip duruyor.

2005’in aksine devletin bu taktiği tam bir başarı kazanmadı. Bir yandan eylemler Sarı Yelekliler ya da işçi eylemleri döneminde olduğu gibi anketlerde halkın çoğunun desteğini kazanmıyor. Elabe şirketinin yaptığı ankete göre, halkın yüzde elli üçü Nahel’in öldürülmesini “açıklanamaz” ve “bağışlanamaz” buluyor. Fakat eylemcilerin polise şiddetini anlaşılabilir buluyor musunuz sorusu sorulunca yalnızca yüzde yirmi anlaşılabilir bulduğunu söylüyor (bu oranın 25 yaş altı gençler arasında yüzde kırka ulaştığını yine de belirtmek lazım). Bu durumda yukarıda andığımız üzere, gençlerin kendi komiteleri ve sözcülerini çıkartıp, devletin çizdiği tabloya meydan okuyamaması önemli bir rol oynuyor. Ama Fransa gençliğinin genel profilini temsil eden her beş gençten ikisinin, “polise uygulanan şiddeti anlaşılır bulmak” gibi radikal bir pozisyona gelmesinde, son sekiz yılda Fransa’da çok çeşitli kesimlerin devlet ve polis ile kıran kırana mücadele etmiş olmasının yarattığı bir birikim görülebilir.

Ama 2023 banliyö isyanının 2005 gibi yalıtılmamasının en önemli sebebi, büyük şehirlerdeki çeşitli sol ve devrimci grupların isyan ile dayanışma göstermiş olması. Dayanışma kelimesini özellikle kullanıyor ve bu kelimeye solun genelinde görülen aksine mutlak olarak olumlu bir anlam yüklemiyoruz. Fransa’da burjuva solunun ve PCF’in dışında kalan sol güçlerin önemli bir kesimi, ve dahası Jean-Luc Mélenchon’un partisi Boyun Eğmeyen Fransa (LFI) banliyö isyanı ile dayanışma gösterdi. Ama bu dayanışmanın diyalektik biçimde anlaşılması gerekir. Bu dayanışma ve sembolik eylemler bir yandan yalıtılmışlığı kırmak için bir ilk adım oldu. Ama isyanı büyütme, işçi sınıfını işçi sınıfının metotlarıyla sahaya sürme yerine sembolik dayanışmayı seçmek aynı zamanda isyanın parçası olmamayı seçmektir. Şimdilik işin yalıtılmışlığı kırma kısmına değinmekle yetinerek, konunun ikinci boyutunu yazının son kısmına bırakıyoruz.

2005 ile 2023 arasındaki en önemli farklardan biri ise bu seferki isyanın coğrafi yaygınlığı. 2005’te isyan başta Paris olmak üzere büyük şehirleri çevreleyen mahalle ve küçük şehirlerle sınırlı kalmıştı. Şimdi isyan tüm Fransa sathında yüzlerce yerleşime yayılmış durumda. Fransız gazetesi *La Croix*’nin aktardığına göre 533 yerleşim yeri eylemlerden etkilenmiş durumda. Faşist lider Marine Le Pen de (bam-

başka amaçlarla da olsa) şimdiye kadar sadece büyük şehirler bu sorundan etkileniyordu, artık diğer şehirler de etkileniyor diyerek bu yaygınlığı kabul etti. Marine Le Pen buna işaret ederek beyaz Fransızları korkutmak istiyor olabilir. Ama eylemlerin coğrafi yaygınlığı başka bir gelişmeye işaret ediyor. Daha birkaç ay önce yazdığımız bir yazıda, “mezarda emeklilik” yasasına karşı eylemlerin, daha önce görülmemiş biçimde Fransa’nın dört bir yanındaki küçük yerleşimlere yayıldığına işaret etmiştik. İşçi eylemleri Fransa’nın kılcıl damarlarına nüfuz ederken, banliyö gençliğinin isyanı da aynı şekilde artık en büyük şehirlerle sınırlı olmadığını gösterip, küçük şehirlere ulaşıyor. Bu iki güç arasındaki ilişkinin nasıl bir biçim alacağını önümüzdeki dönemdeki hegemonya mücadelesi belirleyecek. Son dönemde işçi eylemlerinin de yayıldığı küçük kent ve kasabalarda Marine Le Pen’in ve önfazizmin büyük bir güce sahip olması ve özellikle bu bölgelerdeki işçiler üzerindeki etkisi, banliyö gençliği ile küçük kentlerdeki işçiler arasındaki ilişkinin, birbirlerine karşı bir mücadele biçimini alması riskinin dahi var olduğu anlamına geliyor. Ama eğer Fransız işçisi banliyödeki kardeşlerine el uzatmayı, onlara çıkarlarının da kurtuluşlarının da ortak olduğunu anlatmayı başarabilirse, işçi sınıfı ile banliyö gençliğinin ittifakı sadece büyük şehirlerde değil, tüm Fransa’da korkutucu bir güç haline gelecek, Fransız burjuvazisine ve yükselen faşizme kök söktürecek demektir. Yani Fransa’daki devrimler tarihine damgasını vuran, kırsal Fransa’nın devrimci Paris’i kuşatması senaryosu daha en baştan imkânsız hale gelecektir.

2. Savaş hukuku ve Fransız devleti içerisindeki çelişkiler

Şimdi barikatın karşı tarafına geliyoruz. Aynısı Hong Kong’da ya da İran’da olduğunda hevesle üstüne atlayan Batı basınının başarıyla ihmal ettiği bir husus ile başlayalım. Fransız devleti, ilk 24 saatteki yatıştırma taktiğinin hemen ardından hem isyan sırasında hem de isyan sonrasında mahalle gençliğine karşı savaş hukuku uygulamıştır. Buna dair istatistiklere ulaşmamız mümkün olmasa da gözaltına alınan eylemcilere hem gözaltı sırasında hem de polis aracında ve karakolda uygulanan şiddet Türkiye’yi aratmıyor. Mahkemeye çıkarılan eylemcilerin çoğunun yüzünde ya da vücudunda polis şiddetinin izleri var. Mahkemeler ise hızlandırılmış hapis cezası verme makinesi gibi çalışıyor. Eylemlerin başlamasının üstünden daha bir hafta geçmişken, gözaltına alınan yaklaşık üç bin altı yüz kişiden üç yüz sekseni hüküm giymişti bile. Bu sayının son iki haftada arttığına şüphe yok. Ama bir bu kadar önemlisi, biz bu durumun burjuva devletin olağan şiddetinin ötesinde bazı anlamlar taşıdığı ve Fransız devleti içerisindeki önemli çelişkilere işaret ettiği kanısındayız. Önce ana hatlarıyla yaşananları hatırlayalım.

Nahel’in katledildiği haberi geldikten sonra, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ilk 24 saat bir taktik olarak devletin sözüm ona rahman yüzünü göstermek istedi. Nahel 27 Haziran günü sabaha karşı öldürüldükten sonra, yani 27 Haziran’ı 28 Haziran’a başlayan gece eylemler cinayetin gerçekleştiği ve Nahel’in mahallesi olan Nanterre’de büyük bir güç ile ortaya çıkmış fakat henüz ülke çapında bir isyan boyutlarına ulaşmamıştı. Belli ki bu şartlar altında Macron ve Fransız devleti, eylemleri büyümeden yatıştırabileceğini, belki de Nanterre’le sınırlı kalması hedefine

ulaşabileceğini düşündü. 28 Haziran’da, yani eylemlerle geçen ilk gecenin ardından Emmanuel Macron bir açıklama yaparak Nahel’in öldürülmesinin “açıklanamaz” ve “affedilemez” olduğunu söyledi, acısını ifade etti. Aynı gün Başbakan Elisabeth Borne, “adaletin yerini bulacağından kimsenin şüphesi olmasın” deyip Nahel’in ailesine başsağlığı dileklerini ilettiler. Daha da beklenmedik bir isim, İçişleri Bakanı Gérald Darmanin, aynı gün yaptığı açıklamada Nahel cinayetine dair videoların “şok edici” olduğunu belirtip, söz konusu polisin görevden uzaklaştırıldığını belirtti.

İkinci ve üçüncü gece eylemlerin ülke çapına yayılmasıyla birlikte işin rengi değişti. Gençlerin devletin sözde rahman yüzüne de, daha önce bin kere verilip bin kere çığnemiş adalet sözlerine de aldanmayacağı ortaya çıkınca devletin cabbar yüzü devreye girdi. Anlaşılan o ki 29 Haziran günü devlet içerisindeki tereddütler devam ediyordu. Eylemler ülke çapına yayılıp, eylemlere karşı sahaya sürülen polis gücü dikkat çekici biçimde artırılırken (Mart’taki grevler ve sokak çatışmalarının doruk noktasında dahi 12 bin polis görevlendirilmişken 29 Haziran akşamı 40 bin polis sahaya sürüldü, 30 Haziran’dan itibaren bu sayı 45 bine çıktı) Başbakan Borne 29 Haziran’daki açıklamasında OHAL’i gerektirecek şartların henüz oluşmadığını belirtiyordu.

30 Haziran iki çarpıcı gelişmeye sahne oldu. Bir yandan Başbakan Borne hükümetin pozisyonunun 24 saat içinde değiştiğini göstererek OHAL ihtimalinin de masada olduğunu dile getirdi. Bir yandan da Fransa’daki iki büyük polis sendikası ortak bir bildiri yayınlarak “haşerelere [nuisibles] karşı savaştayız”, ve “polisler savaşıyor çünkü savaştayız” dedi, adeta iç savaş çağrısında bulundu. Bildirinin son cümlesi, yani “yarın direnişte olacağız ve hükümet bunun farkına varmalı” ifadesi, “direniş” (La Résistance) kelimesinin İkinci Dünya Savaşı sırasında partizanların silahlı mücadelesini hatırlattığı Fransa bağlamında özellikle çarpıcı. Bunun anlamı ancak “biz hükümetle ya da hükümete silaha sarılmaya hazırız” olabilir.

Bu zamanlamaya fazla anlam yüklemesek dahi, iki açıklamanın aynı anda gelmesi birçok açıdan çarpıcı. Bu açıklamayı yapan iki polis sendikası (Alliance ve UNSA Police) 2022’de gerçekleştirilen polis içerisindeki sendika seçimlerinde oyların yaklaşık yüzde 50’sini almıştı. Aynı zamanda girdikleri 2018 ve 2014 seçimlerinde ise toplam oyları yüzde 45 civarındaydı. Yani bu açıklamaya sadece küçük bir polis örgütünün sert açıklaması olarak bakılamaz. Bunun anlamı polis aygıtının yarısının hükümete meydan okuyup, gerekirse hükümetten bağımsız olarak harekete geçeceklerini ilan etmesidir. Bu tabloya, çok daha küçük (aynı seçimlerde yaklaşık yüzde 3 oy alan) bir başka polis sendikasının (France Police-Policiers en Colère) açıkça Nahel’i öldüren polisi tebrik ettiği açıklamaları eklemek gerekir. Yani **polis aygıtının yarısından fazlası iç savaş programının arkasına dizilmiştir**. Fransız polisinin içerisinde Marine Le Pen’in partisi RN (Ulusal Derleniş) başta olmak üzere faşizmin büyük bir güce sahip olduğu uzun süreden beri biliniyor. Ama bu güç, banliyölerin isyanıyla başlayan kriz sonrası ilk kez başını kaldırıp devletin şu andaki yöneticilerine meydan okuyor. Bugün siyasi kriz nispeten kısa sürede sonlanmış olduğu için, faşistlerin polis içerisindeki birleşik cephesi gibi hareket ettiği anlaşılan Alliance-UNSA Police ittifakı sadece bir muhtıra vermiştir. Yarın daha uzun süreli ve daha derin bir kriz esnasında işin muhtıranın ötesine taşınabilecek, **polis**

risindeki önemli bölüklerin sokakta Macron'un değil faşistlerin kontrolü altında hareket etmesi ihtimali doğacaktır.

Bize göre Macron'un devletin zor aygıtları üzerindeki kontrolüne karşı gelişen bu tehdit, Fransız devletinin uygulamaya koyduğu savaş hukukunu açıklayan unsurlardan biridir. Bundan, faşistlerin polis sendikaları aracılığıyla yönelttiği tehdit olmasa Macron ve Fransız devleti isyana karşı zor kullanmazdı sonucu çıkmaz. Böylesi isyan ve kriz anları, her zaman burjuva demokrasisinin gerçek sınırlarının da ortaya çıktığı anlardır. Burada önemli olan, isyan süresince Macron hükümetinin yalnızca isyanın kendisiyle mücadele etmeyip, görünen yüzü polis aygıtı üzerindeki kontrolünün test edilmesi olan, (ama büyük burjuvazi ve ordu içerisinde de bir iz düşümü olabileceğini düşündüğümüz) devlet içerisinde hegemonya mücadelesi de vermiş olmasıdır. Yüzlerce eyleminin birkaç gün içinde tutuklanması (gözüne alınması değil, tutuklanması) ve polis şiddetine tamamen açık çek verilmesi gibi uygulamalar, en azından kısmen ***polis aygıtı üzerindeki hegemonya mücadelesini kazanmak için*** yapılan manevralardır. Gençliğinde faşist örgütlere katıldığı bilinen ve sık sık Le Pen'in göçmen karşıtı açıklamalarına Le Pen'den de sert bir göçmen karşıtlığıyla cevap veren Gérald Darmanin'in İçişleri Bakanı olarak varlığı, bu hegemonya mücadelesinde Macron'un en önemli kozlarından biridir.

Bu çatırdamanın yansımalarının, daha az görünür olmakla birlikte, büyük burjuvazinin ve ordunun saflarında da bir karşılık bulması olasıdır. Fransa'nın TÜSİAD'ı olan MEDEF, Emmanuel Macron ile istisnai iyi ilişkilere sahip olageldi. Ama özellikle son aylardaki "mezarda emeklilik yasası" karşıtı eylemlerde MEDEF ile Macron arasındaki çatlaklar su yüzüne çıkmaya başladı. Kimi zaman sızdırılan kulis haberleri, kimi zaman ise üstü kapalı açıklamalar ile MEDEF, Macron'u eleştirir oldu. Şimdi tam da isyanlar Fransa'nın gündemini işgal ederken MEDEF kendi içinde seçime gitti. Beş yıldır örgütü yöneten Geoffroy Roux de Bézieux'nun yerine, bu zamana kadar de Bézieux'nun yardımcılığını yürüten Patrick Martin seçildi. Martin'in özel olarak Macron karşıtı olduğuna dair bir işaret yok. Ama MEDEF'in yeni liderinin kongre sırasında "daha saldırgan" bir başkan olma sözü vermesi dikkate değer. Martin'in "daha saldırgan" başkanlığı döneminde, son aylarda ilk işaretlerini gördüğümüz Macron ile MEDEF arasındaki çatlaklar büyüyebilir, bu büyük burjuvazinin bir fraksiyonunun açıkça faşizmin arkasına geçmesi sonucu doğurabilir. Üç ayda bir krizlerle ve eylemlerle çalkalanan Fransa'da, Macron yönetiminin burjuvaziye fazla masraflı gözükmeye başlaması mümkündür. Bugün bu sadece bir çatlaktan ibaret ama işçi eylemleri ve banliyö isyanlarının artması, büyük burjuvaziye "daha saldırgan" politikalarını demirden yumrukla uygulamaya hazır alternatiflere yöneltebilir.

Askeriye içerisinde şu anda böylesi somut bir işaret yok. Fakat bundan iki yıl önce emekli generaller adeta Macron hükümetine muhtıra vermiş, "ölülerin binlerle sayılacağı" bir iç savaş tehdidinde bulunmuştu. Bunun hemen ardından, bu sefer muvazzaf subaylar (isimlerini açıklamadan) muhtıracılara desteklerini bildirmişler, Le Pen ise hemen muhtıracılara desteğini açıklayıp, askerleri kendi partisi RN'e katılmaya çağırmişti. Dahası, 2017'de yani Macron iktidarının başında dönemin Genelkurmay Başkanı Pierre de Villiers, Fransa'nın ulusal bayramı olan 14 Temmuz kutlamaları sırasında Emmanuel Macron'u açıkça ve sert biçimde eleştirerek ordu

ile hükümet arasındaki gerginliği ortaya koymuştu. Yani henüz sahnede görünür olmasa da, büyük burjuvazinin ve polis aygıtının Macron’a yüz çevirmeye başladığı bir siyasi kriz koşullarında askeriye’nin bir aktör olmayacağını düşünen, Avrupa demokrasisinin yıldızlarına fazlaca aldanmış demektir. Unutulmasın, Fransa’nın mevcut 5. Cumhuriyeti de 1958’de gerçekleşen ve Cezayir Devrimi’nin tetiklediği bir askerî darbenin ürünüdür.

3. Faşizm ve ön-faşizm tetikte

Fransa’daki bu büyük tarihsel kırılma noktasına en hazırlıklı giren siyasi güç faşizmdir. Bir yandan ön-faşist Marine Le Pen ve partisi RN, Üçüncü Büyük Depresyon şartlarında son 15 yılı neredeyse kesintisiz biçimde büyüyerek geçirdi. Başta kuzey Fransa’nın proleter bölgeleri olmak üzere, tarihsel olarak Fransız Komünist Partisi’nin tabanı olan işçi sınıfını (solun aymazlığını da avantaja çevirerek) yavaş yavaş yanına çekti. Başta “périphérique” diye anılan, yani büyük şehirlerin ötesinde kalan bölgelerde küçük burjuvaziyi kendi etrafında topladı. Dahası, yıllara yayılan sistematik bir “dédiabolisation” yani “öcü gibi görülmeme” operasyonu ile, bir zamanlar Le Pen’e karşı hem sandıkta hem sokakta birleşmeye hazır olduğunu 2002 seçimleri başta olmak üzere göstermiş güçleri, kendisinin de “herhangi bir parti” olduğuna ikna etti. Partisinin yaşadığı kriz dönemlerini de başarıyla atlattı. 2017’de Le Pen’in sağ kolu (ve partideki Avrupa Birliği karşıtı kanadın temsilcisi) Florian Philippot RN’den (o zamandaki adıyla FN) kopup kendi partisini kurdu, 2022’de, Le Pen’e rakip ikinci bir ön-faşist lider ve parti Eric Zemmour şahsında (muhtemelen Macron’un, faşist oyları bölmek için el altından desteklediği bir operasyonla) ortaya çıktı, ama Le Pen ve RN’in yükselişi sürdü. Bugün ani bir kriz halinde, devrimci bir alternatifin ortaya çıkmadığı şartlarda, Macron’un krizinden faydalanıp iktidara gelmesi en olası güç Le Pen ve RN’dir.

Nahel cinayeti ve sonrasında gelişen kısa süreli isyanın yarattığı kriz, faşist kamptaki bir dizi gücün de hamle yapmasına olanak sağladı. Faşist kamp ifadesini özellikle kullanıyoruz. Zira harekete geçen sadece Le Pen’in partisi RN değil, bu kamptaki bir dizi irili ufaklı güç. RN’in yaptığı, temel olarak Macron’dan uzaklaşan kitlenin kendi arkasında toplanmasını kolaylaştıracak bir pozisyon almak oldu. Hem Macron’un hem de yakın geçmişte (Jacques Chirac ve Nicholas Sarkozy dönemlerinde) iktidarda olan LR (Cumhuriyetçiler) partisinin, göç ve güvenlik politikaları ile bu krizde sorumluluğu olduğunu vurguladı, yani kendisini sağdaki partiler arasında bu krizden sorumlu olmayan tek güç olarak konumladı. Ama bunu yalnızca düşük tonda açıklamalarla, neredeyse ılımlı biçimde yaptı. (Buradaki nispi ılımlılık kimseyi yanıltmasın, Mussolini de iktidara gelmeden önce, kendi partisinde yaşanan hizipleşmede “ılımlı” kanadın başını çekmiş, hatta sosyalistler ile bir ateşkes imzalayacak kadar taktik esneklik göstermişti). Bir anlamda, kendisi bir hata yapmadığı sürece bu mevzunun Macron’a zarar verirken kendisine olan desteği arttıracığını bildiği için, sessizce krizin RN’in yelkenlerini şişirmesini izlemeye koyuldu. İsyân sonrası yapılan ilk kamuoyu anketlerinde, Marine Le Pen yüzde 37 destek oranıyla ilk sırada bulunuyor.

Ama harekete geçen sadece RN değildi. Çoğu yalnızca bir şehirde örgütlenen bir dizi açıktan faşist örgüt, isyanı zor yoluyla bastırmak için milisleriyle sokağa indi. İsyanın ilk günlerinde, faşistlerin Telegram kanallarında “10 bin kişiyle Paris’i yeniden fethedelim” çağrısı dolaşmaya başlamıştı. Bu ilk çağrı karşılıksız kaldı ve Paris’e faşistlerin çıkarma yapması söz konusu olmadı. Ama bir dizi başka şehirde yerel faşist gruplar bıçaklarla ve sopalarla isyancı kitleyi dağıtmak için örgütlenmeye başladı. Angers şehrinde, daha önce yasaklanmış olan Alvarium örgütünün (şimdi RED adını kullanan) üyeleri, 30 Haziran’dan itibaren demir çubuklar ve beysbol sopaları ile eylemci avına çıktı. Lyon’da daha önce hükümetin yasakladığı Génération Identitaire’in bu şehirdeki yeni adı olan “Remparts2Lyon”, Chambéry’de ise yine daha önce yasaklanan Bastion Social’in üyeleri, sopalarla sokağa indi.

Bu gelişme en azından üç açıdan önemli. Birincisi, Fransız faşizmi, olası bir isyan durumunda düzenin vurucu gücü olarak ortaya çıkacağını açık biçimde ortaya koymuştur. Yukarıda andığımız örneklerin hiçbirinde polis ile faşistlerin karşı karşıya gelmediğini söylememize gerek yok (bunun kısmî istisnası Lyon, burada faşist milislerinin belediye binasını basmaya çalışması sebebiyle polisin gaz kullandığı söyleniyor, ama bunun sebebinin faşistlerin devlet kurumlarını hedeflemesi olduğu ve saldırının hedefi eylemciler olduğu sürece polis engeliyle karşılaşmadıkları açık). Ama bunun ötesinde, söz gelimi Lorient şehrinde, kendine “groupes anticasseurs” diyen milislerin bizzat polisle birlikte hareket ettiği ve polis eşliğinde ellerine geçirdikleri eylemci gençleri darp ettikleri haberlere yansıdı. Dahası bu “anticasseurs” grupların içinde donanmaya bağlı askerlerin de yer aldığı (Lorient Fransa’nın en önemli askerî limanlarından biri, dolayısıyla bu şehirde yaklaşık 4 bin bahriyeli bulunuyor) raporları sonrası Fransız ordusu soruşturma başlatmak zorunda kaldı. Okur, “anticasseur” ifadesinin çevirisini henüz vermediğimizi fark etmiş olabilir. Çevirmesi güç olan bu ifadenin sözlükteki karşılığını bir yana bırakalım, bunun siyasi çevirisi olsa olsa Mısır devrimine karşı Hüsnü Mübarek’in sahaya sürdüğü ve devrimcilerin üzerine saldırdığı “baltacılar” olabilir. **Fransız baltacıları, sahneye çıkmıştır!** Polis gözetimindeki faşist şiddetin ve Fransız baltacılarının ortaya çıkışı anekdotik değildir. Bu aşamadan sonra, her büyük işçi eylemi, her halk isyanı faşist milislerle ve Fransız baltacıları ile mücadele etmek zorunda kalacağını göz önünde bulundurmamak ve buna uygun olarak işçi milisleri başta olmak üzere kendi öz savunma aygıtlarını yaratmak mecburiyetindedir. Bunun yapmamak, pasifist hülyalara dalıp “şiddetsizlik” üzerine etik dersi vermek demek, aydınlar post-modernizme iman etti diye halktan İshak peygamber gibi boynunu bıçağa uzatmasını istemektir.

İkinci mesele, yani ön-faşizm ile faşizm arasındaki ilişki, Fransa’nın ötesinde bir önem taşıyor. Bu sebeple okurun bu konuda biraz uzunca bir parantez açmamıza müsaade edeceğini umuyoruz. *Gerçek* gazetesi, daha dünya solu mezarlıkta ıslık çalarken dahi, inatla ve ısrarla başta Avrupa olmak üzere dünya çapında faşizmin hızlı yükselişinin altını çizdi. Ama bunu yaparken, başta Fransa’da RN (ya da eski adıyla FN), İtalya’da Fratelli d’Italia (Fd’I, İtalya Kardeşliği, şu anda iktidarda bulunan Giorgia Meloni’nin partisi) ve Lega (Birlik, eski adıyla Lega Nord), Almanya’da AfD (Almanya için İttifak) ve İspanya’da Vox (Latince “halkın sesi, halkın kararı” anlamına gelen Vox Populi ifadesine referansla “ses”) gibi partilere

faşist değil ön-faşist ya da proto-faşist dedi. Burada belki de en belirleyici unsur, bu partilerin sokak şiddeti için kullanacakları milislerden şimdilik yoksun olması ve bu açıdan hem Almanya ve İtalya’daki klasik faşizmden hem de Hindistan’daki RSS (Millî Gönüllü Teşkilatı) veya Yunanistan’daki (2020’de yasaklanan) Altın Şafak gibi son dönemdeki örneklerden ayrılmasıydı. Bu ön-faşist partilerin belirli bir aşamada kendi paramiliter güçlerini şu ya da bu biçim altında örgütlemeleri her zaman ihtimal dahilindeydi. ***Biz Fransa’da yaşanan gelişmelerin, özellikle İtalya ve ABD ile birlikte düşünüldüğünde, ön-faşizmin faşizme dönüşümün alacağı somut biçimleri ortaya koymaya başladığını düşünüyoruz.***

Ön-faşistler ile faşistler arasındaki ilişki, bizim daha yakından izleme olanağına sahip olduğumuz iki ülke olan İtalya’da ve Fransa’da iki farklı güzergâh izledi. İtalya’da başta CasaPound (İtalyan faşizmi muhibbi olan şair Ezra Pound’un ismine referansla “Pound Ocağı”) ve Forza Nuova (Yeni Güç) olmak üzere İtalyan faşizmi uzunca bir süredir kayda değer bir güç teşkil ediyordu. Parlamenter olarak azımsanabilir seviyede kalsa da bu örgütler çok sayıda şehirde ciddi çalışma yapıyor, hızla sokağa inebiliyor, şiddet uygulayabiliyor ve merkezî örgütlenmeleriyle İtalya çapında bir strateji belirleyebiliyordu. Yukarıda andığımız iki büyük İtalyan ön-faşist partisi Lega ve Fd’I ise ilkinin 2018-2019’daki ikincisinin ise 2022’deki büyük atılımına kadar İtalya siyasetinde önemli ama ikincil seviyede bir güce sahipti (pek tabii ön-faşist partiler, faşist partilerden çok daha kitleseldi, burada ikincil derken, ülke siyasetindeki diğer büyük güçlerle kıyaslıyoruz). Fransa’da ise son beş yıla kadar açık faşist örgütler sokağa çıkabilecek güçten ve ülke çapında bir önderlikten yoksun, küçük yerel gruplar halindeydi (Fransa’nın en eski siyasi partisi olmakla övünen ve monarşi yanlısı faşist örgüt Action Française ya da bir dönem aktif olan GUD ülke çapında bir örgütlenmeye sahip ama oldukça güçsüz idi). Ön-faşist FN ise 2014’ten bu yana neredeyse her seçim ve anketten ya en tepede ya da ikinci sırada çıkıyordu.

Son birkaç yılda, İtalya’da ön-faşizm, Fransa’da ise faşizm atak yaptı. İtalyan ön-faşistleri oylarını katbekat arttırarak Le Pen’in yıllardır ucundan döndüğü hükümet kurma başarısını dahi gösterdi. Fransız faşistleri ise militan gücünü hızla arttırdı. En azından 2018’deki üniversite işgalleri sürecinden bu yana karşımızda her büyük dönemde sokağa inen, eylemcilerle çatışabilen ve bazı simge isimleri ülke çapında tanınan bir güç var. Bu süreçte, iki taraf arasında bir çalışma ve ittifak metodu da gitgide yerleşti. Bu ilişki, durumdan duruma ve örgütten örgüte farklılık gösterebiliyor. Örneğin İtalya’da Mussolini’nin PNF’sinin (Millî Faşist Parti) örgütsel devamcısı olan ve saflarında birçok faşist kadro bulunduran Fratelli d’Italia, bambaşka bir kökenden gelen Lega’ya kıyasla faşist örgütlerle çok daha çekincesiz ve derin ilişkiler geliştirebiliyor. Fransa’da ise 2022 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde birdenbire ortaya çıkan Eric Zemmour’un Reconquête’i (Katolik İspanya’nın, Endülüs’teki son Müslüman devletleri yenip, İberya yarımadasını tamamen Katoliklerin kontrolü altına aldığı “Reconquista”ya nazire olarak “Yeniden Fetih”) ise, RN’in aksine uzun yıllara dayanan teşkilatlara sahip olmadığı için, özellikle seçim sürecinde (ve açıktan ifade edilmese de) faşist örgütlerin ve kadroların bir çeşit birleşik cephe olarak kullandığı bir kabuk haline gelmişti. Ama bu farklılıkların ötesinde, genel olarak ***faşist örgütlerin kendi bağımsız varlıklarını korudukları, sokak***

şiddetini uygulama işini devraldıkları ama gerektiğinde kitlesel ve parlamenter ön-faşist partilerin desteğine ve hatta bazı durumlarda bu partilerin milletvekili listelerinde yere sahip olacaklarını bildikleri bir ittifak tarzı yerleşmiş biçimde. (Buna benzer durumların, komünistlerin tarihinde dahi var olduğunu, söz gelimi İkinci Dünya Savaşı sonrasında, İtalya’da “Volante Rossa” gibi silahlı anti-faşist grupların İtalyan Komünist Partisi ile sık sık birlikte hareket ederek, ama partinin disiplinine tâbi olmadan anti-faşist şiddet konusunda uzmanlaştığını not düşelim). Yani ön-faşistler ve faşistler bir İtalyan gazetecinin kullandığı ifadeyle “birlikte yaşıyorlar ama evlenmiyorlar.” ABD’de, serseri mayın faşisti Donald Trump’ın yönlendirmesiyle gerçekleşen Capitol baskınında Three Percenters (işgal şartlarında ancak halkın yüzde üçünün direnişin örgütlenmesine katıldığı düşüncesine atıfla “Yüzde Üçtekiler”), Proud Boys (Gururlu Çocuklar) ve Oath Keepers (Yemininden Dönmeyenler) gibi faşist milis gruplarının, birbirleriyle koordinasyon halinde nasıl harekete geçtikleri düşünülürse, bu ilişki tarzının Fransa ve İtalya ile sınırlı bir istisna olmadığı ve ön-faşizmin büyüdüğü İspanya ve Almanya gibi ülkelerde de ortaya çıkmasının (tek ihtimal olmasa da) güçlü bir olasılık olduğu söylenebilir.

Bu ilişki sorunsuz bir ilişki değil. İki taraf sık sık birlikte hareket etse de, faşist örgütler ön-faşistlerin mutlak kontrolü altında değil. Bu durum iki taraf arasında uyumsuzluğa yol açıyor, hatta zaman zaman karşılıklı suçlamalara kadar varabiliyor. Bu ilişki önümüzdeki dönemde çeşitli biçimler alabilir. Fransa’da RN (ya da güçlü bir merkezi aygıtı sahip olmadığı için daha düşük bir ihtimalle Reconquête) bu örgütleri massedip, kendi örgütsel disiplini içinde hareket eden milisler haline getirebilir. Böylesi bir gelişmesi ön-faşizmin, faşizme dönüş sürecinin tamamlanması anlamına gelecektir. Ama şimdiden bu şiddet metotlarında RN’in içindeki kadrolara göre çok daha gelişmiş olan faşistlerin, bu konudaki kapasitesi henüz çok sınırlı olan RN’in içinde örgütsel bağımsızlıklarından tamamen vazgeçmeleri oldukça güç olacaktır. Bu durumda, yani faşizmin sokak gücünün, (özellikle İtalya’dan farklı olarak burada konumuz olan Fransa örneğinde) parçalı ve merkezî bir önderlikten yoksun halde gelişmesi önümüzdeki dönemde faşizm için bir dezavantaj olarak ortaya çıkabilir. 6 Şubat 1934’te, aynı İtalya ve Almanya’da olduğu gibi iktidara gelmek için ayaklanan Fransız faşizminin yenilgisini açıklayan en önemli iki faktörden birinin (faşizme karşı başarıyla hayata geçirilen Birleşik İşçi Cephesi ile birlikte), o dönem Fransız faşizminin birkaç parçaya bölünmüş olması olduğunu hatırlatalım. Bugün faşizm RN’de vücut bulan birleşik bir siyasi önderliğe (Zemmour’un ve bir dizi daha küçük partinin varlığına rağmen) sahip, ama şu anda birlikte hareket ettiği parçalı faşist milislerden birleşik bir paramiliter güç oluşturup oluşturamayacağı hala soru işareti.

Böylece Nahel isyanında sokağa inen silahlı faşizme dair son hususa geliyoruz. Faşizmin milislerini sokağa indirdiğini yukarıda çeşitli örneklerle yazdık. Faşistler sokağa inmiştir inmesine, ama bu örneklerin çoğunda, **isyana katılan gençler, şiddet kullanarak faşist milisleri yenilgiye uğratmıştır**. İsyana katılan kent yoksulu gençlerin sokak şiddetindeki maharetini, daha önceki bir yazımızda dile getirmiştik.²

2 Hasan Refik, “Fransa’da grev dalgası: 31 Mayıs Taksim, en güzel kılığıyla, işçi tulumuyla”, 27 Mart 2023, <https://gercekgazetesi1.net/uluslararası/fransada-grev-dalgasi-31-mayis-taksim-en>

Bu yeteneğin bir başka boyutu da, yukarıda belirttiğimiz üzere, kendini gençlerin yarı-askerî örgütlülüğünde gösteriyordu. Bunun sonucu, örneğin son yıllarda öğrenci eylemlerine karşı gerçekleştirilen faşist saldırılarla kıyaslanmayacak biçimde faşistlerin duvara toslaması oldu. Chambéry’de faşistlerin sokağa indiğini gösteren videolardan sonra, yerde acıyla kıvranan faşistleri gösteren videolar Twitter’da dolaşmaya başladı. Angers’de önce sayıca az yakaladıkları eylemcilere saldıran faşistler, devamında eylemci kitlenin etkileyici taarruzu ile derneklerine koşarak kaçmak zorunda kaldılar. Bununla da kalmadı, eylemci gençler faşistlerin derneğini hedef alıp, kullanılamaz hale getirdiler. İnternette dolaşan fotoğraflarda, harap olmuş ve duvarlarında “faşistlere ölüm” yazan bir dernek binası görülüyor! Fransızlar “à la guerre comme à la guerre” (savaştaysan, savaştaymış gibi davran) der, biz kavgada yumruk sayılmaz diye öğrendik. Banliyö gençliğinin faşistleri zor yoluyla püskürtmekte gösterdiği başarı, işçi örgütlerine de örnek olmalıdır. Sendikalardan siyasi partilere kadar bütün işçi örgütleri, yükselen faşist tehdit karşısında, eylemlerini ve kurumlarını aynı kararlılık ve disiplinle korumayı, bu güvenliği sağlamak için işçi milislerinin kurulmasını önüne bir görev olarak koymalıdır. Faşizm ve faşist terör yenilmez değildir. İşçi örgütlerini faşizme karşı bayrakları karıştırmaksızın bir araya getirecek bir Birleşik İşçi Cephesi, ve faşist teröre karşı gerekli metotları kullanmaya hazır işçi milisleri faşist saldırganlığı sinek gibi ezecektir. Gençlerin sınırlı ölçekteki yarı-askerî disiplinleriyle elde ettiği başarı bunun kanıtıdır.

4. Solun sefaleti

Fransız solunun isyan karşısındaki performansı utanç verici oldu. Düzen solu, isyana ve isyancı gençlere ya sırt çevirdi ya da açıktan hasmane bir tavır sergiledi. Bir zamanlar ülkenin iki büyük siyasi gücünden biri olan ama şimdi can çekişen Sosyalist Parti, önce partinin genel sekreteri Olivier Faure’nin imzasıyla kısacık ve akmaz kokmaz bir metin yayınlayıp Nahel için pek üzüldüğünü dile getirdi. Bizim oralarda ölünün ardından “Allah unutturmasın” derler. İnsan ilk duyunca yadırgar, ama söylenmek istenen “Allah bundan büyük acı verip de bunu unutturmasın”dır. Mahalle gençlerinin Nahel için üç beş binayla çöp kutusunu yakması Sosyalist Parti ve Faure’yi öyle büyük acılara gark etmiş olacak ki, hem parti hem de Faure iki gün sonra Nahel’i unutup bu sefer gençlerin “şiddetini” kınamaya başladı! Düzen solunun bir diğer büyük gücü Yeşiller (EELV) ha keza, daha isyan doruk noktasına ulaşmamışken partinin lideri Yannick Jadot’nun ağzından eylemcilere sağduyu ve itidal çağrılarını başlamıştı bile.

Fransız Komünist Partisi, adındaki komünist kelimesinden ar etmeksizin, sadece itidal çağrısı yapmakla yetinmeyip açıkça barikatın karşı tarafına geçti. Bu PCF açısından bir ilk değil. Uzun yıllardır süregelen PCF’in sağcılaşma süreci, 2018’de partinin başına Fabien Roussel’in geçmesiyle bir sıçrama yaptı. Roussel’in liderliğindeki PCF, özellikle hızla yükselen (ve birazdan değineceğimiz) Jean-Luc Mélenchon ve partisi Boyun Eğmeyen Fransa’yı sağdan geçmek için bir “kanun ve

nizam” siyaseti izlemeye başladı. Bu yönelimin sonucu olarak 2021’de, yani Paris Komünü’nün 150. yıldönümü Fransız solunun gündemindeyken, gidip polislerin daha sert yasalar için yaptığı eyleme destek veren Roussel’in ve PCF’in en az iki işçi mitinginde “Versaylılar defolun” (1871’de Paris’in devrimci iktidarının karşısında, karşıdevrimin merkezi olarak ortaya çıkan Versay hükümetine atıf yapıyor) diye protesto edildiğine biz bizzat şahit olmuştuk. Şimdi de aynı PCF, isyanı günah çıkarmak ve düzen nezdinde “saygınlığını” kanıtlamak için kullanıyor. Roussel ve PCF sadece itidal korosuna katılmakla yetinmedi, Mélenchon yiğitçe bir tavır alıp “itidal çağrısı yapmıyorum, adalet çağrısı yapıyorum” dediğinde Mélenchon’a saldırmaya başladı. Macron çıkıp sosyal medyayı kesmekten bahsedince, Roussel hemen Macron’un yarıdakçılığına koşup “sosyal medya için OHAL” istediğini söyledi. Hainliğin, halk düşmanlığının bu kadarı!

Burada Jean-Luc Mélenchon’a ve LFI’ye bir parantez açmak gerekiyor. Mélenchon, siyasete gözlerini Marksist gelenekten gelen bir örgütte açan ama sonra Sosyalist Parti’ye geçen hatta 2009’lerin başında Lionel Jospin’in hükümetinde bakan yardımcılığına kadar yükselen, en sonunda ise Sosyalist Parti’den sola doğru koparak kendi hareketini kuran bir siyasetçi. 2017’de cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Sosyalist Parti’nin ve milletvekili seçimlerinde PCF’in sandıkta yaşadığı hezimet sonrası ise Mélenchon ve partisi LFI Fransa’da solun en büyük gücü haline geldi. Mélenchon ne bir komünist ne de bir devrimci. Kendi mitinglerinde kızıl bayrak kullanılmasını yasaklayan, Fransız milliyetçiliğinin etkisi altında olan ve temel siyasi programı mevcut 5. Cumhuriyet’in yerine 6. Cumhuriyet’in kurulması olan reformist bir politikacı. Ama hem (tutarsız biçimde de olsa) zaman zaman NATO ve AB’ye meydan okuması hem de ulaşabildiği kitle LFI’yi solun kalanından ayırıyor. ***LFI, daha küçük devrimci Marksist partiler dışında, solun kimlik politikasına hapsolması sonrası gitgide Le Pen’in kontrolü altına giren işçilere konuşabilen, bir kısmını kendi yanına çekebilen tek siyasi güç.*** Bu bir tesadüf değil, bilinçli bir stratejinin ürünü. Daha 2012’de, yani kendi hareketi çok da mütevazı ebatlardayken, Mélenchon Le Pen’in milletvekili adayı olduğu kuzey Fransa’daki Hénin-Beaumont’dan kendi adaylığını koymuştu. Seçimi büyük bir farkla kaybetti (ikinci turda çok az bir farkla Sosyalist Parti’nin adayı galip geldi, yani ne Le Pen ne Mélenchon seçilebildi) ama Le Pen’e kendi kalesinde meydan okuyup buradaki kitleye propaganda yapması çok anlamlıydı. Bugün de Le Pen’in büyük bir güce sahip olduğu, küçük şehir ve kasabaların emekçi halkı üzerinde etkiye sahip olan tek sol güç Mélenchon. Örneğin, 2022’deki cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesi BVA’nın yaptığı bir ankete göre, Sarı Yelekliler’in yüzde 44’ü Le Pen’e oy vermeyi planlarken, ikinci sırada yüzde 28 ile Mélenchon geliyordu. Hemen arkalarında ise yüzde 9 ile ön-faşist Zemmour var. Solun kalanının da geleneksel sağın da esamesi bile okunmuyor! Yani şu anda, yüzünü faşizme dönmeye hazır emekçi halkı faşistlerin elinden söküp alma başarısını (kısmi de olsa) sadece Mélenchon gösterebiliyor. Bu unutulmamalı.

Bu yazı için asıl önemli olan husus ise Mélenchon’un hem banliyölerin siyahî ya da Arap kökenli halkı üzerinde hem de Guadeloupe, Martinique gibi Fransız sömürgelerinde sahip olduğu etki. Bunun bu yazının konusu olan banliyölerdeki ebatını göstermek için çarpıcı bir örnek vermekle yetineceğiz. Bu idari birim, Paris’in he-

men kuzeydoğusunda bulunuyor ve Bobigny, Saint-Denis gibi bir zamanlar PCF’in mutlak hakimiyetindeki “kızıl kuşak”ın parçası olan, bugün ise Arap ve siyahî yoksul banliyölerin simgesi haline gelmiş şehirleri içeriyor (bunlar aslında Türkiye’de “mahalle” olarak anacağımız, Paris’e bitişik yerleşimler ama Fransız idari sisteminde şehir olarak geçiyorlar). Geleneksel olarak solun büyük güce sahip olduğu bu bölgede, **2017 seçimlerinde sağ partiler 12 vekilin beşini almış, bunun dördü ise Macron ve müttefiklerine gitmişti. 2022’de ise LFI’nin başını çektiği (ama PCF, Yeşiller ve Sosyalist Parti’yi de içeren) sol ittifak NUPES bu bölgede tulum çıkartarak 12 vekilin tamamını aldı.** Bu 12 vekilin dokuzu bizzat Mélenchon’un partisi LFI’den seçildi, bunların bir tanesi de LFI listelerinden seçilen ve devrimci Marksist gelenekten gelen POI (Bağımsız İşçi Partisi) militanı Jérôme Legavre.

Bu başarı, Mélenchon’un ve LFI’nin yıllardır Fransa’da laikliğin Müslüman azınlığın kafasına vurmak için silah haline getirilmesine karşı çıkmasının doğrudan bir ürünü. Mélenchon’un Müslüman halk nezdinde etkileyici bir güce ulaştığı görülüyor. Çok güvenilir bir anket kuruluşu olan Ifop’un verilerine göre, 2022’deki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Fransa’daki Müslümanların yüzde 69’u Mélenchon’a oy vermiş. Bu başarıyı küçümsememek gerekir. İsyan sırasında da Mélenchon’un tavrı, banliyölerdeki pozisyonunu güçlendirecek, bu bölgelerin emekçi halkının LFI’ye ve kendisine olan güvenini arttıracak biçimde oldu. Yukarıda da yazdık, Mélenchon Fransız burjuva siyasetinde oluşan “itidal çağrısı” korosuna katılmayı reddetti, itidal değil adalet çağrısı yaptı. Kendisine isyanı kınaması ve itidal çağrısı yapması için baskı uygulamaya çalışan burjuva kalemleri “bekçi köpekleri” diye yerin dibine soktu. Bu da yetmedi, gençlere “kütüphaneleri ve okulları yakmayın” dedi. Bütün burjuva medyasının ağızlarından köpükler çıkarak haykırmaya başladığı gibi, bunun polis karakolu gibi diğer hedeflere yönelen şiddeti zımnen onaylamak olduğuna şüphe yok. Yani yukarıda saydığımız bütün siyasi güçler arasında halkın isyanına kontrol altına alınması gereken doğal afet muamelesi yapmayan, isyandan yana taraf alma cesaretini gösteren bir tek Mélenchon ve LFI oldu. Her şey bir kenara, bu Mélenchon’un hanesine yazılması gereken büyük bir tarihî onurdur.

Buraya kadar tartıştığımız temel olarak düzen solu ve emin adımlarla barikatın karşı tarafına ilerleyen Fransız Komünist Partisi idi. Bunlar tamam, peki devrimci Marksist gelenekten gelen ve Fransa’da sosyalist bir devrimi hala programlarında taşıyan güçler ne yaptı? Bu sorunun cevabını vermek için 2023 yazındaki birkaç haftalık sürece bakmaz yetmez. En büyük temsilcileri Lutte Ouvrière (LO, İşçi Mücadelesi) ve NPA (Yeni Antikapitalist Parti) olan parlamento dışı solun isyana cevabı, son 18 yılda verilmiştir. Lamı cimi yok, 2005’teki ilk banliyö isyanından bu yana, bu örgütler banliyö gençliği arasında zerre yol almamıştır. 2023 isyanı yaşanırken, bu koca koca örgütlerin mahalle gençliğinden gelen militanlarıyla hareketin içinde yer aldığı, hatta hareketin içindeki kadrolarıyla isyanın siyasi taleplerinin formüle edilmesi (isyanın güçlü yarı-askerî örgütlülüğüne karşın siyasi örgütsüzlüğünün ne büyük bir dezavantaj olduğuna yukarıda değinmiştik) ya da gençlerin söz gelimi mahalle komitelerinde örgütlenmesi için bir adım attığı tek bir vakaya, hem süreci hem de bu örgütleri yakından izlememize rağmen rastlamadık. Bütün bunları geçtik, militanları binlerle sayılan, asıl gücü de Paris bölgesinde toplanan bu örgütlerin Allah rızası için Saint-Denis ya da (eylemlerin başladığı) Nanterre

gibi, Paris merkezinden metro ile gidilen ve banliyö gençlerinin en önemli merkezini oluşturan yerlerde bir dernek açtığını da duymuş değiliz. Burada andığımız biçimler önemli değil, vurgulamak istediğimiz şu: ***ilk isyandan bu yana geçen 18 yılda, bu örgütler banliyö gençliği içerisinde örgütlenmek için tek bir somut adım atmamıştır.***

Bu durumun çarpıcılığının altını çizmek isteriz. 2005 yılında banliyö gençliği ayağa kalkıp haftalarca polisle kıran kırana mücadele etmişken, kendini ciddiye alan ve bu lafın hakkını vermek isteyen her devrimci örgütün, bu isyanın Fransa’da devrime giden yolda ne anlama geldiğini analiz etmesi, buna uygun somut adımları atmamak için de harekete geçmesi gerekirdi. Sadece 2005 değil, o dönemden bu yana irili ufaklı patlamalarla sahneye çıkan banliyölerin Fransa’da devrime giden yoldaki önemi, görevini ciddiye alan her devrimci için aşikâr olmalı. Daha Nahel cinayeti de isyan da ortada yokken, Mart ayında yazdığımız bir yazıda şu saptamayı yapmış bulunuyoruz:

21. yüzyılda aynı zamanda banliyölerin yoksul halkı, en büyük örneği 2005’te olmak üzere çeşitli vesilelerle ayağa kalktı. Tüm dünyada olduğu gibi, genç kent yoksullarının şiddet yöntemlerini kullanma konusundaki maharetini de sergileyen bu kitle hareketi, özellikle tek bir banliyöye sıkışmadığı 2005 gibi örneklerde polis ve kolluk kuvvetleri karşısında ne denli dişli bir düşman olabileceğini de gösterdi. Fakat bu iki büyük güç, son yirmi yıla damga vuran bu mücadelelerin hiçbirinde birbirine el uzatamadı. Banliyö gençliği ayağa kalktığı örgütlü işçi sınıfı uzak durdu, şimdi de örgütlü işçi sınıfı masaya yumruğunu vururken banliyöler sessiz. Oysa, yukarıda yazdığımız üzere sokak şiddetinde de gayet mahir olan banliyölerin, işçi sınıfıyla birlikte ayağa kalktığı bir senaryoda Fransa’da hükümetin 23 Mart’tan 24 Mart’a çıkması dahi şaşırtıcı olurdu. Şu anda bile eylemlerin yüzlerce şehre yayılması sebebiyle güçlerini Paris gibi büyük şehirlerde toplama imkanından yoksun olan ve ciddi lojistik sıkıntılar yaşadığı söylenen Fransız polisi, muhtemeldir ki hem Paris’te işçilerin barikatlarına hem banliyölerde gençlerin taşlarına karşı tamamen yetersiz kalırdı. ***Buradan çıkartılması gereken sonuç açıktır. Fransa’da bu isme layık bir devrimci örgütün, aynı 20. yüzyıl komünistlerinin işçi sınıfıyla köylülüğün ittifakını stratejik bir görev olarak önüne koyması gibi, banliyöler ile örgütlü işçi sınıfının ittifakını, işçi sınıfı öncülüğünde kurmayı tarihsel bir hedef olarak belirlemesi gerekir.***³

Peki nasıl olur da bizim gördüğümüzü koca Fransız örgütleri görmez, yahut bu saptamadan doğan somut adımları 18 yıldır atmaz? Biz Fransa’yı bilmez değiliz, ama meselenin bizim ülkeyi bu ülkenin örgütlerinden daha iyi tanımamız olamayacağı aşikâr. Bizce cevap basit, Fransa dahil olmak üzere tüm dünyada bir zamanların devrimci solunun ezici çoğunluğu, devrimi somut bir hedef olarak görmeyi bırakalı uzun zaman olmuştur. Namazda gözü olmayanın ezanda da kulağı olmaz! Devrim hedefi için örgütlenmeyen, gözünü toplumu işçi sınıfının etrafında toplamaya dikmeyenlerin (bunun sebepleri yukarıda andığımız örnekler olan LO ve NPA için birbirinden çok farklı, ama bu konuya bu yazıda girmeyeceğiz), emekçi

3 Hasan Refik, “Fransa’da grev dalgası: 31 Mayıs Taksim, en güzel kılığıyla, işçi tulumuyla”, 27 Mart 2023, <https://gercekgazetesi1.net/uluslararası/fransada-grev-dalgasi-31-mayis-taksim-en-guzel-kiliginda-isci-tulumuyla> (erişim tarihi: 2 Ağustos 2023), vurgu sonradan.

halkın içindeki patlamayla hazır katmanları gelecekteki devrimin asli unsurları olarak görüp bundan da kendilerine bir görev düştüğünü anlamaları beklenebilir mi? Peki ya ne yapılabilirdi? Aksi örnek için uzağa gitmeye gerek yok. 2013’te Gezi ile başlayan halk isyanının yenilgisini analiz eden Devrimci İşçi Partisi, isyana işçi sınıfının sınıfın araçlarıyla, yani grevle ve işgalle katılmamasının bu isyanın en büyük zaaflarından biri olduğunu saptamıştı. Bunun sonucu olarak, isyandan sonra toplanan 3. Kongre, partinin işçi sınıfındaki “bu uzatmalı sessizliği tarihin kendisini işçi sınıfının içinde güçlendirmesi için verdiği bir ‘avans’ sayması, musibetten hayır çıkarması gerekir” saptaması yapıyor ve “[b]ütün enerjimizle önceliği işçi sınıfının öncüsü içinde örgütlenmeye vermeliz” sonucunu çıkarıyordu. Bunun neticesi, DİP’in son on yıldır yürüttüğü “stratejik mevzilenme” yönelimidir. Tarih, Fransız devrimcilerine de 18 yıllık böylesi bir avans verdi. Bu 18 yıllık avans zıyan edilmiştir. Yazık.

Bu tarihsel görevi yerine getirmeyen (getiremeyen değil, getirmeyen) Fransa’da devrimci gelenekten gelen sol, bunun yerine Paris başta olmak üzere büyük şehirlerde düzenlenen dayanışma eylemlerine katılma çağrısı yaptı. Hem bu örgütler hem de CGT başta olmak üzere bir dizi sendika, Nahel için Paris’te gerçekleşen iki büyük eyleme destek oldu, bazı durumlarda bizzat eylemlerin örgütlenmesine katıldı. Ne güzel. Yukarıda da belirttik, bu dayanışma eylemlerinin gücü, 2023 isyanının 2005 isyanının aksine tamamen yalıtılamamasında önemli bir rol oynadı. Bunu küçümsüyor değiliz. Fakat dayanışma rolüne sıkışmak, aynı zamanda kendi kaderini isyanın kaderinden koparmak demektir. Dayanışma görevine sırt çevirmeyip mahalle gençlerine sahip çıkış olmaları ne kadar takdire şayan ise, bu güçlerin (iki isyan arasındaki 18 yıllık tarihsel avansa rağmen) sadece “dayanışmacı” bir rol oynayabilmeleri de o kadar büyük bir suçtur.

Kitap Tanıtımı

Türkiye’de Sınıf Mücadeleleri

Türkiye’de
Sınıf Mücadeleleri
Sungur Savran
Yordam Kitap

Türkiye’de Sınıf Mücadeleleri, gerek Kemalizmin ve onun bugünkü mirasçısı ulusalcılığın, gerekse sol liberalizmin 20. yüzyıl Türkiye tarihinin bütün dönüm noktalarını (Milli Mücadele ve Cumhuriyet’in kuruluşu, çok partili yapıya geçiş, 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül vb.) yanlış yorumladığını ileri sürüyor. Doğru bir kavrayışa ancak Türkiye tarihinin bir sınıf mücadeleleri tarihi olarak yeniden okunması yoluyla varılabileceğini ortaya koymaya çalışıyor.